

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Imago Primi Saecvli Societatis Iesv

Bolland, Johannes

Antverpiae, 1640

Capvt Octavvm. In Germaniv iisdem turbis agitata Societas, quibus Religio Cathilica. E transilvaniâ triplex proscriptio.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-97844](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-97844)

præterea Gallicano in Regno ita auctum Collegiorum numerum, vt tribus antè Prouincijs alijs iam duæ sint additæ. Numquid meritò dices pensatum ingenti fenore exsilium? è quibusdam eiectam vrbibus Societatem, vt induceretur in plures? aliquamdiu abfuisse, vt maiori desiderio expeteretur?

CAPVT OCTAVVM.

In Germaniâ iisdem turbis agitata Societas, quibus Religio Catholica. E Transilvaniâ triplex proscriptio.

V Nam Gallia proscriptionem, plures Germania numerat, & quasi per acruos. Rem à fonte si arcessimus, vna in Gallijs Caluini hæresis erat: in Germaniâ Arianorum reliquiæ, Lutheri incunabula & propriæ sedes, à Caluino submissæ coloniæ; Berengarij, Wiclefij, Hussij fœda progenies, sectarum omnium colluuijs atque sentina. Et non ferocius insurgerent omnes illæ pestes in spargentem se latè toto Septentrione Societatem, quam suis norant conatibus maximè aduersari? Centiceps Hydra, & secum ipsa discors, in Societate oppugnandâ opprimendâque, capita iunxit & vires. Quid minores libeat turbas persequi? grauiora exsilia in promptu sunt. Plurimum Regnorum sedes, totasque sæpius Prouincijs perdidimus; è Transilvaniâ primùm, deinde Bohemiâ, mox Hungariâ, Moraviâ, Silesiâ exacti; non exiguis interim iactati motibus in reliquâ Germanicâ ditione.

Nulla dedit regio documentum certius, quantopere Religionis ac Societatis coniuncta sit causa. Vbi cumque Principes Magistratusque Catholici ad clauum sedere, floruit Religio, floruit Ecclesia, flouere Regna: vnaque cum illis Societas nostra floruit doctrinæ laude, nobilitate institutione, populi obseruantia, Principum gratia, innocentia existimatione. At vbi Rempublicam inuasere Lutheri, Caluini, veterumque ex Orco sectarum alumni, mox concitati sunt ad arma populi, turbata Regnorum quies, violata Religionis libertas, & ante omnia exfulare iussa Societas.

Prima curarum Ignatio Germania fuit. E primis nouem Socijs (quemadmodum Libro secundo meminimus) vnum Galliæ Paschasium Broëtum cum dedisset, vnum Lusitanij Simonem Rodericum, Indiæ extremoque Orienti Franciscum Xauerium, cælo Ioannem Codurium; quinque reliquos impendit Germaniæ, & clarissimos viros, Fabrum, Lainium, Salmeronem, Iaium, Bobadillam; & primis Patribus nec virtute nec industriâ inferiorem Petrum Canisium, qui ceteris Germaniæ Apostolorum titulum nomenque præripuit. Ac ne priuatim ipse nihil conferret Ignatius, Collegium in Vrbe Germanicum excitauit. Quid, quod ab extremâ Indiâ Franciscum Xauerium reuocare parabat, vt Septentrioni ferret opem? Quantam putamus prudentissimo Parenti ostensam diuinitus è Germaniâ messem? sed non nisi post insignes ærumnas laboresque metendam.

Primus de Societate in Germaniam Faber intulit pedem anno ab-

hinc

*Hæresis
multiplex
ad Septentrionem
turbarum
causa.*

*Cura
Ignatij de
Germaniâ*

*sed illic
hæreticis
exosa So-
cietas.*

*Hist. Societ.
part. 2. l. 7.
num. 54.*

hinc centesimo: Iaius dein & Bobadilla secuti. Curas intendere, operasque multiplicare cogebat extremo in discrimine posita tot populorum salus. Exstrui paulatim cœpta Collegia, arces & propugnacula aduersus impietatem: Bauarorum primum, dein Austriacorum fauore Principum; sed maiore exinde odio hæreticorum, non ferentium furorem Euangelij, vt dicebant, Iesuitarum obiectu retardari. Ergo illi de opprimendâ Societate inire consilia, excludere parandis sedibus, exturbare iam partis. Quis vnus sæculi memoret certamina? Probra, conuitia, contumeliæ, prima & ferè popularia arma fuere: eò assumpta liberiùs, quò è templis atque suggestu ab impiis Ministris furiosus subministrata. Tum sparsi in vulgus infames libelli; super alios alij, sine numero, sine pudore aut verecundiâ, mendaciorum impunitatem promittebat necdum satis nota Societas: credita passim satellitum Satanæ, atque adeò cacodæmonum, esse cœtus, procul exterminandus à ceterorum vsu conuictuque mortalium, & tollendus è medio. Nec vllis aut Magistratum placitis, aut Principum decretis, satis ea frenari licentia potuit. Quid enim vererentur, qui palàm armorum vi atque terrore extorquere audebant Religionis libertatem, id est, impunitatem scelerum? Hinc illa Germaniæ fœda incubuit bellorum tempestas. in se ipsi ciuilibus armis versi sunt; eò pertinaciùs, quò sanctiùs se furere credebant obtentu Religionis. Iisdem ergo procellis & auita maiorum Fides, & nostra in Germaniâ Societas iactata est, vexata, fugata, expulsa: reducta denuò, suasque restituta in sedes, prout varias in partes se dabat victoria. Eadem belli alea Religionis simul & Societatis alea fuit. An non id abundè doceat vnus Gustauus Suecorum Regis nuperrimus furor? quàm ille latè (vt publica præteream) nostris quoque in rebus stragem dedit? quanta Collegiorum infecuta vastitas? quæ spoliatio direptioque? quæ Sociorum ærumnæ, diuexationes, proscriptiones, exilia? longiori narratione aliquando describenda, ad detestationem Suecicæ hæreticæque crudelitatis.

Sed hæc communis quædam temporum atque bellorum iniuria fuit. singularia nobis, nostrisque rebus magis propria, quædam persequemur: nec ea longo hinc disiuncta temporum interuallo, aut vetustis annalibus eruta. hoc ipso sæculo pleraque, & ante oculos propemodum nostros gesta referemus. apparebit, opinor, Societatis causa cum Religione Regni que felicitate semper coniuncta. Luber à Transilvaniâ exordiri.

*Ex Annis
1588. &
Ioan. Ar-
gent. Apo-
log. cap. 13.*

Stephanus Bathoreus ad Regni Polonici assumptus gubernacula, successorem in Principatu Transilvaniæ reliquerat Christophorum germanum fratrem. Is nostri amantissimus, inchoatum à Stephano de aduocandâ Societate consilium perducit ad exitum. It in eam regionem Societas, confirmatur Comitibus publicis; fundatur Collegium & Academia Claudiopoli. Secum Albæ commorari Christophorus iubet è nostris Sacerdotes aliquot, quibus magistris Principis filij (Sigismundo nomen erat) pueritia adolesceret. quod etiam non ita multo post moriens, supremis mandatis, admodum Proceribus commendarat. Vrebant hæc interim hæreticos, Caluinistas in primis atque

Aria-

Arianos: commouere se tamen non sunt ausi, quamdiu Stephanus patruus Poloniæ Rex orbi concessus. metu premebant iram, fugebantque ad illius se nutum simulatione obsequij. vbi defecit is quem metuebant, nec satis roboris adolescentulo Principi ad resistendum, malè dissimulatum odium aperitunt. Conuitia primùm & probrosa dicta in Magistros Principis: mox in conuentibus passim de nobis exterminandis multa dissertatio.

Iam è pueritiâ Sigismundus excesserat, aderatque dies capiendi de more Principatus solennia. in hoc Procerum conuentu Nobilitas Transiluanæ, Arij & Caluini impietatis æmula, à duobus, vt fama est, tribusve dominandi cupidis impulsæ, petit à Principe Iesuitas eiiciat, idolatriæ olim explosæ restitutores, Hispanicæ Inquisitionis propagatores, buccinatores Romani Pontificis, iuuentutis corruptores. hæc tum crimina spargebantur. Oblata & à nostris defensio. rogabant ab hisce Comitibus, quæ erant particularia loci vnius, ad publica rem differri, vt plenius cognosceretur. Sed irritò conatu. perstat Nobilitas, instigantibus Arianis; quæ & ad illud vsque tempus tributum soluturam præfractè negat. Nec aliter fecit ac dixit, pessimo exemplo.

Accelerantur igitur Comitibus, ne interuentu Andrea Bathorei Cardinalis, qui propediem adfuturus dicebatur, disturbarentur omnia; ingentibus passim aduersariis tundendum ferrum dum candet: hostem impulsùm prosterendum: valescere impetu audaciæque consilia, morâ euanescere: occupandum esse tempus quo Regnum collocetur in tuto, exturbatâ Papisticâ disciplinâ. Quid enim, inquiebant, aliud agunt Iesuitæ, nisi vt Romano Pontifici obtemperemus? hósne semper timebimus per secreta colloquia cum Principe, per liberos nostros domi, per argutos sermones in publico? quin, electis semel istis speculatoribus, occasione intentis, liberamus prouinciam periculo, iuuentutem insidiis, omnes metu? Hæc illi in Comitibus. ad quæ & nostri veniendum sibi tati, ne causæ suæ deesse viderentur; in consessu Senatorum primò, deinde in templo, quò conuenerat Nobilitas, auditi sunt. Oblatus etiam à Catholicis libellus supplex, obrendentibus æquam omnibus Religionis libertatem; petentibusque, suarum ne Pastores animarum tractarentur acerbius. Sed frustra omnia. Religionis & Iesuitarum odium aures ocluserat. vicit, vt sæpè fit, deterior sententia.

Postridie alius à Nobilitate ad Principem libellus mittitur: vgebant denuò, vt idololatria & Iesuitæ eius propagatores è Regno extruderentur. Dilatum in alterum diem à Principe responsum; & tunc quidem datum in hanc formam: A Nobilibus iniquè postulari, à se honestè permitti non posse, vt rectores pueritiæ suæ, sibi à patre patruoque Rege commendati, publicis approbati Comitibus, nullius criminis rei, imò ne leui quidem perstricti suspicione, inuidiâ tantùm Catholicæ Religionis, quam ipse pariter profiteatur, indictâ causâ eiiciantur è Regno. Æquum esse & Catholicorum Procerum audiri preces; nec sine scelere aut suos illis posse eripi Pastores, aut iuuentuti Magistros, versatos hæcenus in eo munere cum summâ omnium approbatione. Hæc inter Gubernator, malorum omnium caput (penes quem & ærarium publi-

*is resistere
non vult
Princeps:*

publicum & satellitium) per suos, vt ferunt, emissarios concitatâ multitudine minuat Nobilitatis, varioque terrore expugnat Catholicorum animis, qui cum Principe sentiebant; ipsum etiam Principem anxium nutantemque, defectionis metu iniecto, vel inuitum adegit subscribere impiis postulationibus. Nec mora: in Peruigilio Natalis Domini, sub horam noctis alteram, nostris in Aulam accitis, exponit Cancellarius Senatus ac Nobilitatis sententiam: solum Principem tantam aduersantium molem sustinere non posse, nisi obtulerit malit. cupere illum memorem beneficij suorum tueri Magistrorum innocentiam; sed eo in cardine res esse, vt vel Patribus cedendum sit prouinciâ, vel ipsi in perpetuum Principatu. patendum tempore consilio sapientium. magnas esse populi procellas conspirantis in idem: & imminente naufragio, consuandæ salutis ergo, vel carissimas merces deiici in mare. Suadere se hanc Principi gratiam facerent: offerrent vltro quod essent amissuri; vt à quibus regendi artes acceperit, acceptam quoque referat regnandi auctoritatem.

*itaque
proscribitur
Societatis.*

Vix illuxerat Natalis Seruatoris dies, antequam Sacrum facerent, haberentve concionem, Princeps ipse renuntiat stetitque sententiam, vt ex omnibus cedant ciuitatibus regiis, eamque reuocari non posse. eodem die in Comitio promulgatur edictum consonum orationi Principis. Igitur postridie, Felto S. Stephani Protomartyris, post Sacrum, quod tunc postremum Princeps audiuit, vltimum telum vibratum est in Iesuitas. De mandato Senatus, & nomine Principis, Meggesio Claudiopolim ablegantur, cum mandatis, vt post tres hebdomadas omnino è Transiluaniam excedant. Hiems erat asperissima, & præaltis vbiq; niuibus impedita via. neque hæc moram vllam exorare potuerunt communiter omnibus, nec sua priuatim Patri Lelesio grauis infirmitas. Fuerat is Magister Principis, eoq; in munere contraxerat morbum, cuius vis illum ad extrema tum deduxerat. ne quidem opperiri mortem & sepulcrum Claudiopoli permittus est: inhabili quamquam corpore labori & itineri fuit asportandus. Vnicum saltem postulatam concessum est: testimonium publicum abituris. non alias relegationis causas id habebat, quam irritatam in nos Nobilitatem studio Religionis: adiecto in aliis rebus honore verborum.

*Puniti auctores
proscriptio-
nis.*

Ingenuit certe adolescens optimus eiectioni nostrorum: itaque per totum diem memoratur non temperasse à lacrymis. quo die tanta dicitur extitisse ventorum vis ac turbo, vt & tectum templi, in quo conflatum fuerat infame decretum, & camini culmen ex ædibus Principis deiecerit. Et Principi igitur & nobis cedendum tempore fuit. Coactum se omnino, & non nisi in speciem fuisse assensum, liquidò ostendit, cum quarto post anno, simul ac satis firmasse vires sibi suas opesque est visus, Societatem quamprimùm reuocauit: dissimulato priuim habitu ac nomine, ne manentibus adhuc æmulis reuiuisceret æmulatio; dein palam, nouis censibus ornamentisque auxit.

Observata interim seuera Numinis ultio in proscriptionis auctores. quorum Gubernator ille facile princeps, & architectus facinoris, statim abire Magistratu iussus; & nihil impetrans è nostris bonis, quibus in-

inhierat, cum despondisset animum, antequam nostri Claudiopoli discederent, est mortuus: ferò, & se miserum clamans, quòd non seruasset fidem Stephano Regi, Iesuitis expulsis. Id die tertio à proscriptione contigisse scriptum reperi. Saltem ne exilium quidem nostrorum vidit, pro quo tanto studio egerat. Alterum memorant dein capitis luisse supplicium; plerosque alios infeliciter vitam finisse.

In Annis
Transiluan.
1606.

Argent. A-
polog. c. 13.

Igitur à reditu nostro in Transiluaniam, qui anno prioris sæculi nonagesimo primo cœptus erat, confirmatus postmodum Comitibus publicis; tenebant omnia satis prosperum cursum, cum nouis factiosorum hominum turbis oppressa denuò cum Repub. Religio, vnaque cum illis Societas. Cæsari Transiluaniam resignarat Sigismundus, in Cæsarem Transilvani insurrexere, duce Moyse quodam, gente Hungaro, religione Ariano. Hic Turcis Scythisque instructus copiis, Transiluaniam occupat. Oculatum se testem P. Ioannes Argentus asserit, ab eo cum Claudiopolitanis hac formulâ esse conuentum: illi ciuitatem vt dederent, ipse potestatem iis vicissim faceret diripiendi vastandique Societatis Collegium; Patres omnes eiiciendi, raptandi, maectandi. Ex pactis conuentis facta omnia. dedita ciuitas: direptum Collegium: templum à fundamentis dirutum: vastatum gymnasium, quòd regio erat extructum opere: expulsi Patres: trucidatus Emmanuel Niger: relictus Georgius Bartholomæus ex vulnere semiuiuus. Omnia eâ feritate, quam Turcarum de gente præfens nonnemo, in sacros homines & dicata Numini templa, Turcis ipsis diceret esse inauditam. Sed mox adfuit vltor Deus. Non totus abierat mensis, cum horum dux facinorum Moyse in acie cæsus miserimè interiret; leto Transiluanie fato, nisi vniuersum ferè Nobilitatis florem, qui ad sequenda eius castra vel inuitus fuerat adactus, miserando suo casu oppressisset. Cuius ille Claudiopolitanus Iudex Regius, & præcipuus tradendæ ciuitatis vastandique Collegij auctor, pependit è patibulo. Restituta à Cæsaris Commissariis Societas, à ciuibus perhonorificè reducta est: non aliud scilicet ob crimen eiecta, quam quòd Catholica erat, & Catholicæ Religionis aduersus hæreses indefessa propugnatrix. Ergo quia nostrum solo æquauerant, Parochiale templum nostros in vsus cedere coacti sunt. mox & Ariani Ministri omnes sibi figâ consulere, solaque exinde Catholicæ Religionis exercitia obiri cœpta.

c. 13. Apolog.

Secunda
Societatis
proscriptio
è Transiluania:

puniti au-
ctores.

Io. Argent.
Apol. ibid.

Verum non diuturna quies fuit. Turbulentus alter Transiluaniam occupat Stephanus Bockaius, patriâ Hungarus, Catholicis acerrimè infensus. quos nisi oppressisset, tutò satis dominari se posse non credidit. Ea res Claudiopoli hæreticis animos fecit Societatem denuò exturbandi. Nulla contra valere consilia aut preces; quamuis tentata sint omnia. Eodem die templo ac scholis, intra triduum domo etiam & vrbe totâ cedendum fuit. id gestum decimâ nonâ Iunii, anno huius sæculi quinto. Aduentu Bockaij in prouinciam miriora Catholici sperabant. Indicta erant Mediensi in vrbe totius Regni Comitia. Verum & hinc instituitur actio de nostris toto Regno eiiciendis. Quis miretur Arianos Caluinianosque in eam mox iuisse sententiam? decretum scribitur. Monitus interim per amicos mox accurrunt Ioannes Argentus, id tempo-

Annus
Transiluan.
1606.

In Apolog.
ibid.

ris Transilvaniæ Viceprovincialis: audiri postulat in eodem conuentu, ne inaudita præter ius & æquum condemnetur Societas. Hic ille aduersariorum criminationes eâ fiduciâ soluit atque conuicit, vt ne mutire quidem ausi, qui vehementissimè in nos antè fuerant debacchati. Mox & Proceres suæ credulitatis pœnituit piguitque: decretum publicè lacertum est: Societas suo loco stetit. Acerba proculdubio hæreticis & insperata res, Bockaio in primis: tamen præstitit ille tum iram alto pectore, sed mox crudeliùs erupturam. Quod illâ æquitatis specie & publico Ordinum decreto non potuit, priuatâ auctoritate & non sine vi postmodum peregit, ac Societatem toto Regno impiè iniusteque eiecit; anno decimo, ex quo à Principe Sigismundo totius Regni decreto in Comitio fuerat reuocata. Sed non feliciùs Bockaio, quàm sua Moyse impietas cessit. à suis lento veneno sublatus dicitur intra mensem; neque diutiùs imperium tenuit à nostrâ è Regno eiectione, quàm à proscriptione Claudiopolitanâ Moyse tenuerat. diceres non dissimile scelus æquali ferè vtrobique passu assecutam Nemefin.

*Tertia
proscriptio
è Transil-
uaniâ à
Bockaio:
Annus
1606.*

Eo sublato, spes reditus affulgebat. verùm Bockaio subrogatus Sigismundus Rakocius omnem sustulit. Is de restituendâ Societate benignè rogatus Archiducis Mathiæ nomine (qui postmodum Imperator) à se facti inuidiam vt amoliretur, ad Comitia Claudiopolitana reiecit. Hic iterum à Ioanne Argento acta felicissimè Societatis causâ est, quam vbi aduersarij rationibus & æquitate labefactari posse diffidunt, insanis clamoribus & cæco tumultu miscent omnia. Proscribitur Societas, & (quod in primis auara Principis quærebat cupiditas) bonis omnibus spoliatur. Victi audaciâ numeroque Catholici non ideo palàm reclamare destiterunt, apertè protestati, in iniquam istam Societatis proscriptionem se nequaquam consentire. Quam voluntatem suam publico extare scripto voluere, suis singuli subscriptis nominibus, quod apud Argentum inuenies. Rakocius ipse innocentia nostræ testimonium dedit: *Patres Societatis IESV, vt bonos & morum integritate graues viros, ex suis Collegiis bonisque non ob vllum delictum, aut notæ alicuius vitium, verum ad instantiam Romana & Catholica fidei contrariam opinionem sequentium, esse deturbatos, exclusos, & in alia loca demigrare coactos.*

*approbata
à Sigis-
mundo
Rakocio:*

*In Apolog.
cap. 13.*

*causâ pro-
scriptionis
Religio
Catholica.*

Ad hunc igitur modum expulsa Transilvaniæ Regno Societas est anno huius sæculi septimo; eò tristiori calamitate, quod paulatim omnem secum Hungariam, Bohemiam, Morauiam traxerit scædissimâ strage.

CAPVT NONVM.

*Expulsa Societas ex Bohemiâ, Hungariâ, Morauia,
Silesiâ; item Rigâ in Lithuaniâ.*

*Motus in
Hungariâ
contra So-
cietatem.
Ioannis Ar-
genti Apo-
log. c. 14.*

Fvnesta Bockaij coniuratio primos in Hungariâ aduersus Societatem motus exciuit. nimirum vbi proscripta Religio, quis illi locus esse possit? Iniectæ Episcopis violentæ manus, nec temperatum ab eorum sanguine: trucidati Sacerdotes: spoliata templa: polluta altaria: diuina